

KATEDRALAK

Jatorrizko monje-elizak katedral estatusera bilakatzearen ondorioz edota eraikin berri bezala sortu ziren katedralak. Izen edo maila hori zeinek merezi zuen, ordea, eliz jarduerak, eliz botereak eta demografi arazoak erabaki ohi zuten eta dute.

Baina barneko zergati historikoa bilatu nahian, XII-XIII. mendeetan gurutzadek izan zuten porrotean datzala esan dezakegu. Porrot horiek Europako kristauen buruetara nolabait ideia berri bat ekarri baitzuten, alegia, katedralen gurutzada: Jainkoaren etxea Jerusalem zerutarraren irudi legez eraikitzeak lurreko Jerusalem defendatzea adinako kultu eginkizun garrantzitsua zirudien.

Katedral gotikoa “Jainkoaren erreinua lurrean” da, eta bertatik bizitzaren materialtasun guztia hedatzen da.

Dena dela, katedral batera joaten zen Erdi Aroko kristauak zeukan sentipena zera zen, eraikuntza betiraunkor batera sartzen zela. Katedralen eraikuntzako aroan inork ez baitzuen bere katedrala bukatuta ikusi.

Gerora berriz, gotikoak batez ere, katedraltasunaren eredu bihurtu ziren, bere anakronismo eta guzti.

Katedralaren funtzioa sarreratik hasi eta beirateetaraino didaktikoa da. Atariko estatuak, elizako kapitelak, pinturak, alda-

reetako eskulturak, denak Itun Zaharreko zein Berriko irakasp-
pen, ikasbide eta mezuak adierazten dituzte.

Baina bestalde, historian zehar gizakiaren erlijio-zentzuaren
isla bilakatu dira, hau da, gizakiak Jainkoarekin harremanetan
jartzeko presta dezaken eremurik dotore eta egokiena.

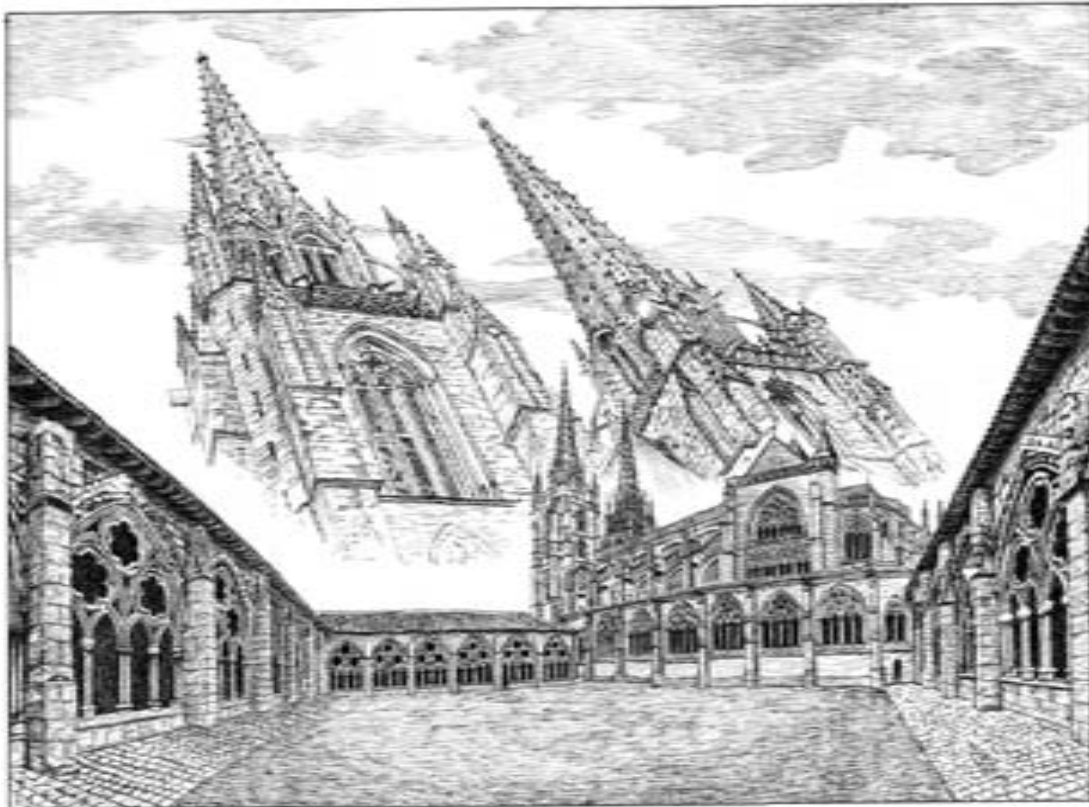
Hara bada hemen irudietan Euskal Herrian nola gauzatu
den katedralen eraikuntza.

Gainera, gehigarri bezala, Hegoaldeko lau lurraldeetako
zaindarien basilikak erantsi ditut.

Juan Mari Arrizabalaga

1 . Santiago katedrala. Bilbo.- Eliza gotiko bikaina da, XIV. mendearen amaieraren eta XV. mendearen artean eraikia. Santiago apostoluari eskainiu zitzaion, Kostako Santiago Bidean baitzegoen Bilbo. Katedralaren barrualdea tamaina txikikoa izanik ere, edertasun handikoa da, homogeneous eta harmoniatsua. Biluztasun dotorean, eite gotiko ederrak eta oso egokiak nagusi dira, haren ganga oparoak lekuko. Homogeneotasun horren salbuespena fatxada nagusian datza (neogotikoa da, XIX. mendean egindakoa). Klaustro paregabea nabarmendu behar da.

2. **Santa Maria katedrala. Baiona.** - Erdi Aroko biri baten oparotasunaren sinboloa katedrala izanik, Baionak garai hartan zuen nortasunaren isla da Santa Maria katedralaren eraikin bikaina. Katedralaren multzoa Baionako ikur bilakatu da: 1213. urtetik XVI. mendearen erdialdera bitartean eraiki zen eliza; elizaren alboan dagoen klaustro aparta, 1240. urtean eraikia; eta 88 metroko altuera duten dorreak (rayonnant gotikoaren eta gotiko flamigeroaren nahasketa dutenak).

3. **Santa Maria katedrala. Iruña.** - 1394. urtean hasi ziren gaur egungo eraikin gotikoa eraikitzen, eta 1501. urtean amaitu zuten. Tenplu gotikoa, nolnabi ere, fatxada bandiaren itzalpean geratzen da; izatez, fatxada nagusia estilo neoklasikokoa da (1783-1803), eta multzo paregabea osatzen du, estiloen uztartzea eztabaidagarria izanagatik. Dena den, elementurik bikainena klaustro gotiko paregabea da, XIV. mendeko Europako klaustorrik ikusgarrienetako bat da, arku ederrak eta trazeria zulatua dituen. Ateak ere apartak ditu, XIV. mendeko Ate Ederra batik bat.

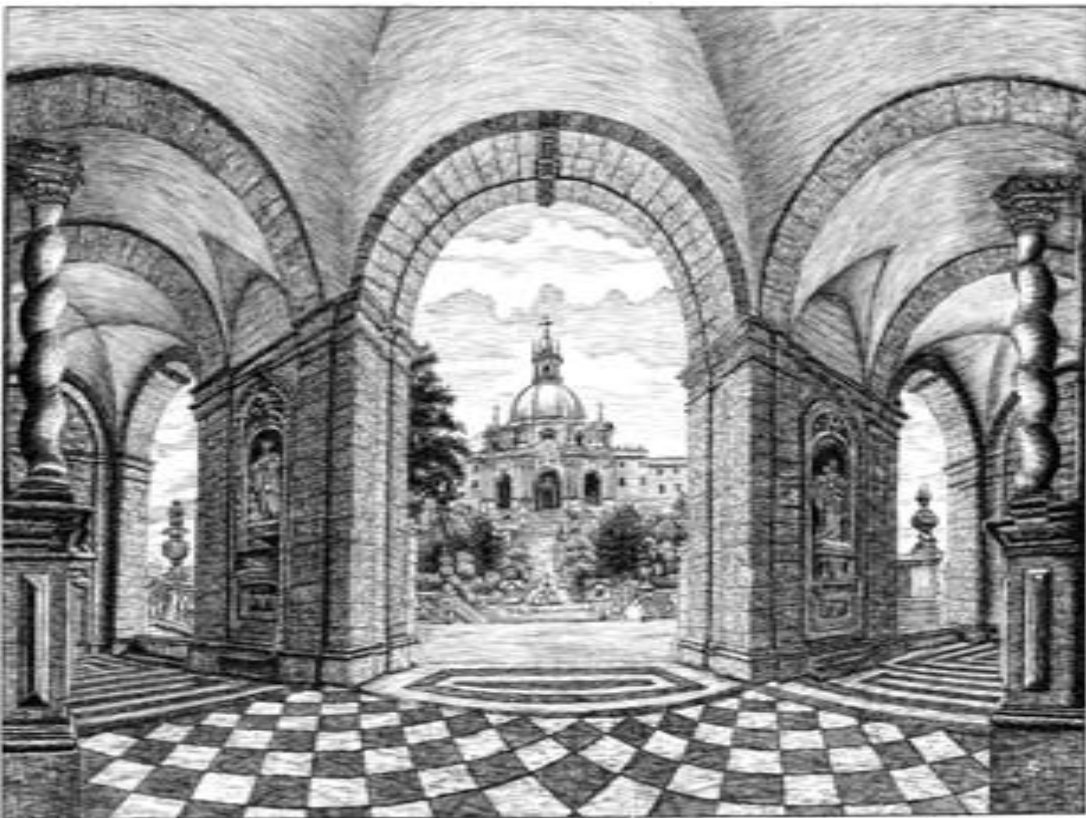
4. **San Prudentzlo basilika. Armentia** .- Armentiako Basilika Kalaborrako Apezpikutzaren egoitza bihurtu zen XI. mendean, mebatxu musulmanaren eraginez. Hori dela eta, Euskal Herriko katedralik zaharrena da, guztietan lehena. Toki horretan bertan eraiki zen XII. mendean basilika erromanikoa, XVIII. mendean berritu zena. Gaur egun basilikaren azpian, eliza erromanikoaren aurreko tenplu bat egon daitekeela uste da.

5. **Artzain Onaren katedrala. Donostia** .- Estilo neogotikoaren bidez Erdi Aroko katedral handien pareko izan nahi zuen arren, ehun urte baino zertxobait geiago besterik ez ditu Donostiako Artzain Onaren katedralak; 1897. urtean inauguratu zuten. Manuel Ecbave arkitektoa Alemaniako katedral gotikoetan oinarritu zen, Koloniakoan batez ere, Antzain Onaren katedrala eraikitzeko. Horrenbestez, bertikaltasun handiko eraikina da, ojiba-arku oso zorrotzekoa eta elementu apaingarri ugariakoa, hala nola beirateak, pinakuluak eta gargolak. Dorreak 75 metroko altuera du, eta Ramon Gortazarrek eraiki zuen.

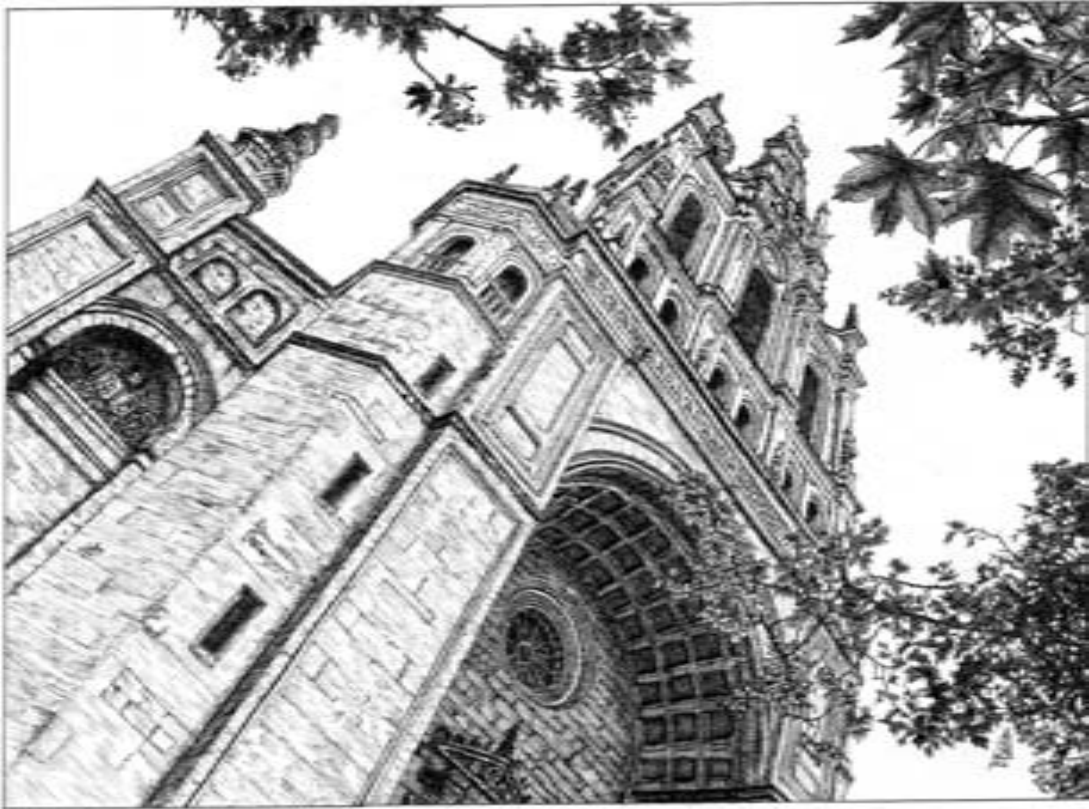
6. **Santa Maria katedrala. Gasteiz** .- Santa Maria katedral gotikoa da Gasteizko Erdi Aroko altxorrik preziatuena. XIII. mendearen hasierako gotorleku-eliza batean du jatorria. XIV. eta XV. mendeen artean amaitu zen eraikitzea. Nolanabi ere, 800 urteko historiak orbanak utzi ditu eraikin horretan. Hasiera-hasieratik izan zituen arazoak, eta hamaika aldiz esku barto behar izan zuten bertan. Haatik, funtsezko arazoek jarraitu zuten, eta, azkenean, katedrala ezinezko arkitekturako eraikin torturatu bilakatu zen. Gaur egun nazioarte mailan ospea duen zabarberritze-plan konplexu baten mende dago.

7. **San Inazio** basilika. Loiola.- Bernini maisuaren ikasle eta laguntzailea izan zen Carlo Fontana arduratu zen eraikin itzel honen planoak egiteaz. Eraikin horrek San Inazioren sortetxea, nobiziotegia, komentua eta jesuiten ikasketa-etxea bildu behar zituen. Multzoaren gune nagusia oin-plano zirkularreko basilika itzela da. Basilikak 24 metroko diametroko eta 65 metroko altuerako kupula nabarmena du, eraztun-ganga duena. Basilikak, bestalde, atari zabala eta harmailadi handia du kanpoaldera begira. Barroko estilokoa da, eta estilo churriguereskoz apainduta dago -churriguereskoa sasoi hartako berezko estiloa bazen ere, oso arrotza da inguru bonetan-.

8. **Santa Marta katedrala. Tudera** - Antzinako meskita baten gainean eraikitako katedral bonek oin-plano erromanikoa du, eta aurretiko bista protogotikoa. 1180. urtean eman zitzaizen basiera obrei, eta XVII. eta XVIII. mendeen artean altxatzen Dorre Nagusia; dorrea ikusgarria da, eta Tuterako fisionomiaren funtsezko elementua da. Katedralak hiru atari ditu; birurak erromanikoak dira, baina Epaiaren Ataria nabarmentzen da gainerakoen gainetik. Balio artistiko handiko klaustro erromanikoa du atxikia katedralak; gainera, XII. mendearen amaierako klaustroa jatorrizko meskita nagusiaren elementuekin dago bornituta.

9. Begoñako Andra Mariaren Basilika. - Begoñako basilika monumentalak ingurunean oibartzun zabala duen santutegi bati dagokion banditasuna islatzen du. Mende bat iraun zuten basilika eraikitzeko obrek (1511tik 1621era).

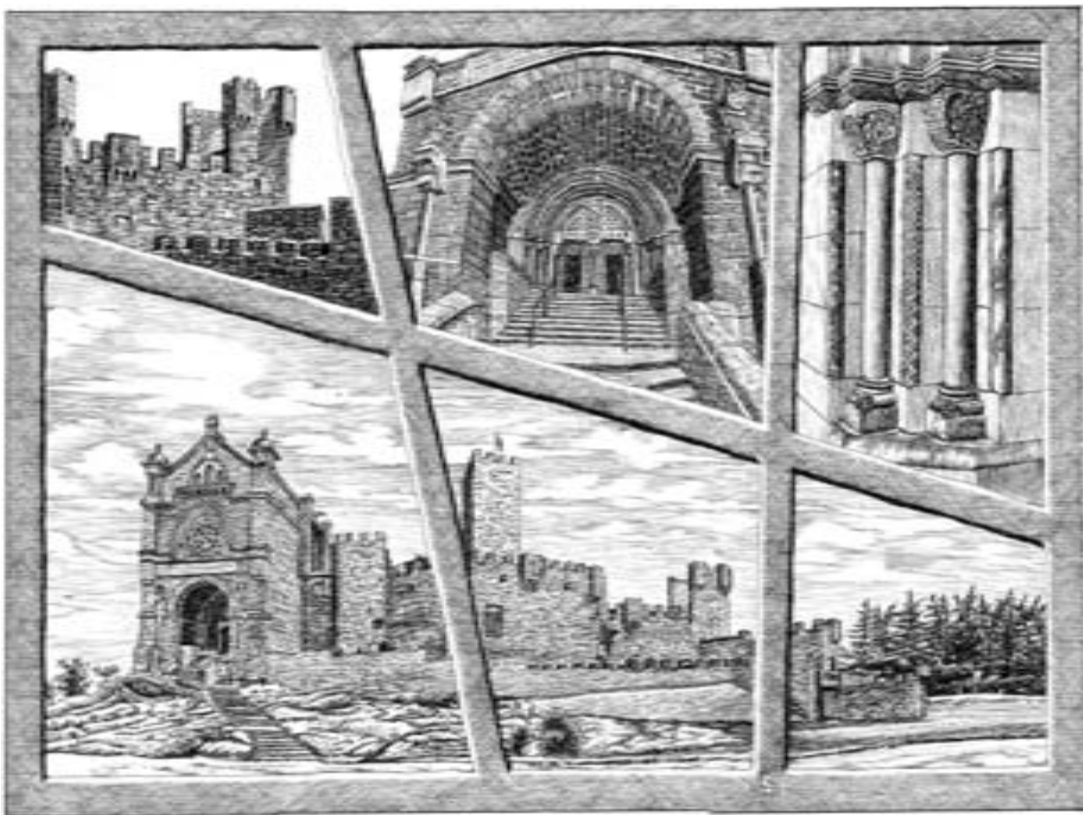
Gaur egungo fatxada eta dorrea, aldiz, 1902. eta 1907. urteen artean eraiki ziren. Bilboko portura iristen ziren arrantzaleek urrutitik ikusten zuten Begoñako basilika, eta beti erreztatzen zuten orduan salbea. Orduz geroztik Salbeko zubia deritza Bilbo zabarra eta Bilbo berria batean dituen zubietako bati.

10. **Marta Sortzez Garbiaren katedral berria. Gasteiz.** - XX. mendean egin ziren ezgaraiko obretako bat da, asmo handieneko eta nolabait anakronikoenetako obretako bat bain zuzen ere. Eraikinak “estilo gotikoa” izan behar zuela finkatu zen 1906. urteko otsailean deitu zen eraikina egiteko lehiaketan. Obrak basi eta zazpi urte geroago, lan guztiak eten egin behar izan ziren. Hiru hamarkadatik gora egon ziren obrak geldirik. 1946. urtean ekin zitzaizen berriro obrei, baina aldaketa nabarmenak egin zitzaizkion basierako proiektuari. Eraikina guztiz amaituta ez zegoela inauguratu zen katedrala 1969ko irailaren 24an.

11. **Santa Maria katedrala. Kalaborra.** - Toki horretan bertan bataiategi bat zegoen IV. mendean, eta geroxeago eliza bat, arabiarrek suntsitu zuten. XI. mendean, mebatxu musulmana ikusirik, apezpikutzak Armentiarra eraman zuen baren egoitza. Hiria berriz konkistatzean, estilo erromanikoko tenplu bat eraiki zuten, eta XV. mendearen amaieran basi zen gaur egungo eraikina altxatzen. Berrehun urte iraun zuten lanetan mende horietako zaletasunak eta formak islatzen dira. Harlanduzko eraikin gotikoa da funtsean; alabaina, hainbat estilo eta garai nabasten ditu, hala nola errenazentista eta barrokoa.

12. San Frantzisko Xabierkoaren Basilika.- Xabierko gaztelua X. mendekoa da. Bertan sortu eta bizi izan zen San Frantzisko Xabierkoa, bertatik hartu zuen abizena. Suntsitze eta berreraikitze ugariko historia gorabeheratsu baten ondoren, gaztelu gutxi mantentzen dute babes-egitura Xabierrekoak bezain osorik. Omenaldi dorre paregabea, dorre interesgarria eta babes-sistema oparoa. Arkitekturaren edo historiaren ikuspuntutik, justifika ezin den erantsia izan daiteke, baina ikuspuntu erlijiosotik guztiz errespetagarria da.